

Нада Петровић, *Самарцићи у Великом рату и Војсци Краљевине СХС/Југославије 1914–1941.*, Бањалука 2017, стр. 313

*У историографији нема малих тема и свакој теми треба
прићи са пажњом и потпуним научним апаратом.*

Душан Михалек

У данима и годинама обиљежавања 100-годишњице Великог (Првог) свјетског рата (1914–1918) уприличено је издање вриједне књиге, која својом централном темом и првенствено не описује "велике" свјетске и националне ратне и поратне догађаје, већ тумачи и свједочи о животу у условима рата, ратним жртвама и ратним напорима припадника братства (фамилије) Самарцића, као и њиховом мушком учешћу у часном војном занимању – официра и подофицира Војске и Морнарице Краљевине (СХС) Југославије (1918–1941).

Да прибави податке у виду разноврсних забиљешки као свједочанстава, да их протумачи и да им лични став, изнесен у тексту књиге "Самарцићи у Великом рату и Војсци Краљевине (Срба, Хрвата и Словенаца) Југославије", потрудила се и подухватила историчар/архивиста госпођа Нада (рођ. Самарцић) Петровић. То није било лако, с обзиром да се братство Самарцића временом, из првобитног подручја поријекла Кривошија у Боки Которској, раширило, безмало, по свим српским етничким просторима: Црној Гори, Босни и Херцеговини, Срему и Србији, као и у расејању – у обје Америке, јужној Африци, Аустралији и Новом Зеланду. Са свих тих простора припадници братства Самарцића су на разне начине – вољно и невољно – узели учешћа у збивањима Великог (Првог) свјетског рата. Да текст успјешно објави/штампа као књигу нашли су за потребно разумијевање Удружење архивских радника Републике Српске и Архив Републике Српске, а послове издавања књиге повјерено је Редакцији часописа "Гласник" наведених архивских асоцијација/институција.

У састављању текста књиге њена ауторка госпођа Нада Петровић ни у једном моменту није се ослонила – ни дала им вјеродостојност – на казивања и тврдње "очевидаца" ("Лаже к'о очевидац", руска изрека) и на сјећања и предања потомака (по принципу "Чула-казала-рекла-слагала"), већ искључиво на оно-времене, а сада архивске, разноврсне забиљешке – службене и приватне. Њих је проналазила у Архиву Србије, Архиву Југославије, Архиву Српске православне цркве и Војном архиву. Ауторка се освртала и на тврдње изнијете у обимној

литератури – књигама и чланцима периодике и штампе, као и савременим интернет издањима о догађајима у Првом свјетском рату. При томе је јасно да је те разноврсне забиљешке посматрала као свједочанства догађаја/историје, која је тумачила и дала им личну/субјективну историјску слику (а историјска тумачења су увијек лична/субјективна, јер објективних тумачења, напосто, нема).

У описивању стања и догађаја у којима су припадници Самарцића са свих српских етничких простора и из свјетског расијања учествовали у току Великог (Првог) свјетског рата, ауторка је дала шири миље: омјера војних снага ратних супарника, ратних операција и борби српске и црногорске војске са непријатељским војскама Аустроугарске, Њемачке и Бугарске, злочина и ратног страдања цивила и војника припадника братства Самарцића.

Упечатљиве су три цјелине у овој књизи, које се односе на припаднике братства Самарцића у збивањима Великог (Првог) свјетског рата. Прва цјелина односи се на масовност страдања Самарцића, првенствено као цивилних жртава по мјестима живљења и у многобројним цивилним интернацијским логорима и војника у војним окршајима, а нарочито у војним заробљеничким логорима и логорима за опоравак рањених, болесних и исцрпљених српских војника. Интернацијских и заробљеничких логора, у којима су заточени и умирали и припадници братства Самарцића, било је по многим мјестима Аустроугарске, Њемачке, Бугарске и Турске, а у мањем обиму и у другим европским земљама. Послије Албанске голготе српске војске 1915/1916. године, у логорима за њихов војни опоравак на Крфу и по мјестима француске сјеверне Африке масовно су страдали и припадници братства Самарцића. Другу цјелину ове књиге чини војно добровољство припадника братства Самарцића у војсци Србије (и Црне Горе) са ратних подручја и мјеста Босне и Херцеговине, Хрватске и Војводине, као и из свјетског расијања – обје Америке, јужне Африке, Аустралије и Новог Зеланда. Самарцићи су као српски војни добровољци учествовали у српским добровољачким војним јединицама у Србији (и Црној Гори) 1914–1915, на Солунском фронту 1916–1918. и у Русији, из које су, првенствено, водили ратне окршаје на Добруцком фронту против бугарске војске.

Трећу цјелину у овој књизи чини часно учешће припадника братства Самарцића као официра у подофицира у војсци и морнарици Краљевине (СХС) Југославије (1918–1941). Значајну вриједност овој трећој цјелини књиге даје објављивање факсимила војних листова/досијеа са фотографијама припадника братства Самарцића као официра и подофицира Војске Краљевине (СХС) Југославије.

Књига чини понос данашњим али и будућим потомцима припадника братства Самарцића, који су имали ратног учешћа или били жртве у догађајима Великог (Првог) свјетског рата, због чега је масовно набављају или преузимају из руке у руку на читање.

Учешће Самарцића у Великом (Првом) свјетском рату, описано у овој књизи, парадигма је за учешћа и припадника свих српских фамилија (братстава) у њему, која треба описати а не препустити их тами заорава. Ова књига може и треба подстицајно да утиче да се и друге српске личности прихвате и подухвате описивања "својих" и многих других српских братстава (фамилија) у бременитим догађајима из Великог (Првог) свјетског рата.